

Välityömarkkinoille suunnattu erityisliiketoiminta-
alueen laadunkehittäminen
„osaajia SER - toimialalle“

Ohjeistus Suomen kansallisen mallin täytäntöönpanon ja
rahoituksen järjestämiseksi
Juha Palin

Suomen kontakti:

Pentti Kallio
EkoKaarina Oy
Koristonie 1
FI – 20780 Kaarina
Tel.: +358 505052789
pentti.kallio@ekokaarina.net
www.ekokaarina.net

Projektikoordinointi:

Heike Arold – INBA nachhaltige
Berufsbildung und Arbeit
Tel.: +49 (0) 4331 148791
arold@inba-sh.de
www.inba-sh.de
Ralf Kaufmann – nordprojekte
Kaufmann&Partner
Tel.: +49 (0) 4331 – 7707711
kaufmann@nordprojekte.de
www.nordprojekte.de

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Kuvaus Suomen ammatillisesta koulutusjärjestelmästä	4
3. Ehdotuksia projektin konseptin täytäntöönpanemiseksi Suomessa	5
4. Ehdotelma suomalaisen konseptin rahoitusmalliksi	6
4.1. Julkinen rahoitus	6
4.2. VTO - rahoitus.....	7
5. Tulevaisuudennäkymät	7

1. Johdanto

Tämä kansallinen laadunkehittämiskonsepti on kehitetty Erasmus+ - projektin yhteydessä ja sen toteuttaja on ollut Ekokaarina Oy. Projektia ovat johtaneet keskitetysti "nordprojekte Kaufmann&Partner" sekä "INBA – Insitut nachhaltige Berufsbildung und Arbeit. Suomen kansallinen konsepti toimii yhtenä osana eurooppalaista laajempaa kehityskokonaisuutta keskittyen välityömarkkinaorganisaatioihin (=VTO). Laadunkehittämisen kohdealueena toimii sähkö- ja elektroniikkaromun (SER) liiketoimintakenttä. Toiminnan taustalla ovat olleet aiemmat VTO – kenttään keskittyneet Erasmus+ - projekti "QualiProSH Electro sekä kaksi aiempaa Leonardo da Vinci – alueiden laadunkehittämisprojektit "QualiProSecondHand" ja "QualiProSH II".

Tämä edellisiä projekteja seurannut SER – toimialaan suunnattu laadunkehittämismalli perustuu identifioituihin ydintyötehtäviin, niiden suorittamiseen tarvittavien taitojen kehittämiseen sekä ko. alalla työskentelevien ihmisten ammattitaitovaatimuksiin. Laadullistamismalli tarjoaa mahdollisuuden toisaalta kokonaisvaltaiseen laadukoulutukseen käsittäen koko SER – toimialan erityiskysymykset ja toisaalta erityisosa-aluekohtaisiin koulutusmoduuleihin, jotka voidaan toteuttaa erillisinä.

Tämä "Ohjeistus Suomen kansallisen mallin täytäntöönpanon ja rahoituksen järjestämiseksi" tarjoaa muutamia ehdotuksia ja näkökulmia, jotka on otettava huomioon laadullistamiskoulutuksen järjestämisessä laajemmin EU- ja kansallisella tasolla.

Luvussa 2 annetaan lyhyt kuvaus Suomen koulutusjärjestelmästä ja erityisesti ammatillisen koulutuksen liittymisestä siihen. Tämä auttaa lukijaa ymmärtämään ja sisäistämään kokonaisvaltaisesti, miten projektin tuottamat mallit kytkeytyvät siihen ja ammatillisen koulutuksen kenttään.

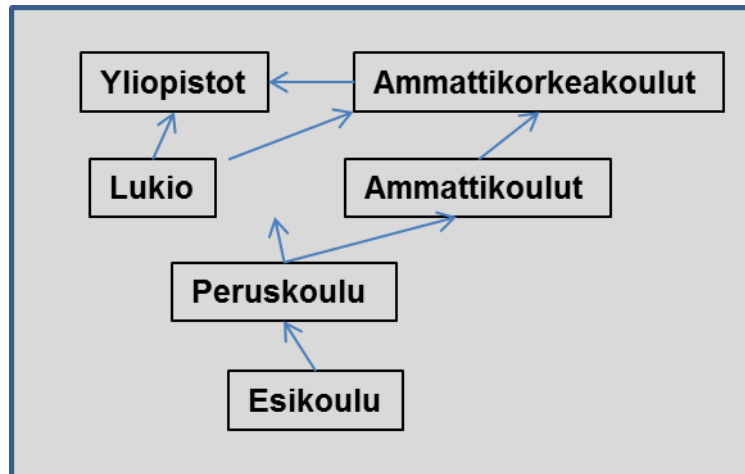
Luvussa 3 ehdotetaan menetelmiä projektin tulosten täytäntöönpanemiseksi ja vakiinnuttamiseksi Suomessa. Ehdotukset on jaettu eri näkökulmiin: kansallinen ja alueellinen taso sekä julkisen hallinnon tasoihin.

Luvussa 4 arvioidaan rahoitusmalleja. Mallinnukset tehdään luvun 3 jaottelun pohjalta..

Viimeisessä luvussa 5 tiivistetään lyhyesti ne toimenpiteet, joita Ekokaarina Oy voi tehdä lähitulevaisuudessa EU – laadukonseptin markkinoimiseksi ja täytäntöönpanemiseksi.

2. Kuvaus Suomen ammatillisesta koulutusjärjestelmästä

Suomalainen koulutusjärjestelmä alkaa *esikouluasteelta*, joka valmistaa lapsia *peruskouluun*. Peruskoulu jakaantuu ala- ja yläasteeseen. Ala-aste kestää 6 vuotta ja suurin osa suomalaisista lapsista aloittaa tämän kuusivuotiaina. Yläaste kestää 3 vuotta ja tänä aikana nuorten (yhdessä vanhempien kanssa) on päätettävä, jatkaako toisen asteen opintoja joko lukioon tai ammatilliseen koulutukseen. Koko koulutusjärjestelmä on esitetty alla olevassa kuviossa 1.

Kuvio 1: Suomen koulutusjärjestelmä

Projektin näkökulmasta (tavoitteet, käytännöt) ammatillisen koulutusjärjestelmän (AKJ) lähempi tarkastelu on oleellista. Se voidaan jakaa kahtia: 1) *AKJ – koulutus peruskoulun jälkeen*, 2) *AKJ – koulutus aikuisille*. Edelleen projektin näkökulmasta aikuisille suunnattu AKJ on mielenkiintoisempi ja sopivampi. Myös rahoituksen näkökulmasta projektin hyviä tuloksia on helpompi markkinoida opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) suuntaan, kun puhutaan aikuisille suunnattavasta koulutuksesta.

Välityömarkkinaorganisaatiot (VTO) järjestävät lyhytkestoisia tukityöpaikkoja pitkäaikaistyöttömille, vaikeasti työllistyville henkilöille sekä nuorille aikuisille (17–25 vuotiaat), joilla ei ole lainkaan ammatillista koulutusta tai se on nuoruusvuosina keskeytynyt. Monissa tapauksissa näiden ihmisten omanarvontunto ja itseluottamus on alentunut ja heidät on usein pakotettu TE – hallinnon toimesta erilaisiin työllistämiskursseihin, jotka he monesti kokevat täysin turhiksi. Tämä asettaa VTO:ssa tehtävälle laadullistamiskoulutukselle haasteita: miten motivoida kohderyhmän jäseniä siirtymään elämässään eteenpäin koulutuksen kautta.

Suomen ammatillisessa koulutusjärjestelmässä on monia eri tutkintoja jopa yhden toimialan sisällä; esimerkiksi terveydenhuoltoalalla. Lähimpänä VTO – kenttää olevia tutkintoja löytyy kaupalliselta, varastoinnin ja logistiikan, rakennusalalta sekä ympäristöhuoltoalan tutkinnoista.

Käytännössä ammatillista koulutusta antavat alueelliset oppilaitokset; esim. Turun seudulla on 5 ammatillista oppilaitosta, joiden kanssa Ekokaarina Oy:llä on ollut yhteistyötä (erityisesti oppisopimuskoulutusten (OPS) yhteydessä). Jotta VTO:ssa suoritettavat opintosuoritukset saavat virallisen statuksen / todistuksen, on niiden tehtävä läheistä yhteistyötä alueellisten oppilaitosten kanssa. Tämä koskee myös OPS – koulutusta, josta monet kohdehenkilöt ovat kiinnostuneita; erityisesti nuoret aikuiset, jotka ovat aiemmin keskeyttäneet ammatilliset opintonsa.

Useimmissa tapauksissa ammatilliset opinnot kestävät kaksi vuotta. Päätökset koskien opintojen sisältöjä ja rakenteita tehdään OKM:ssä ja tarkemmin opetushallituksessa (OH). Pienempiä muutoksia opintojen sisältöön tehdään keskimäärin 2-3 vuoden jaksoissa. Muutokset, joissa puututaan radikaalisti koko tutkinnon sisältöön, ovat harvinaisia. OKM useimmiten poistaa koko tutkinnon opintovaihtoehtoista, jos se näkee työllistymismahdollisuudet ko. tutkinnosta alentuneen oleellisesti (esim. rakennemuutoksen myötä).

Useimmissa tapauksissa projektin työstämät materiaalit, analysointitekniikat ja työkalut sopivat nykyisiin AKJ – tutkintoihin vain osittain. Sopivimpia tutkintoaloja ovat:

- Myynnin ja kaupanala
- Logistiikan ala
- Varastointiala
- Ympäristöhuoltoala.

Kaikki ao. tutkinnot sisältävät nykyisin ympäristö- ja kierrätysosioita. QPSH WEEE – projektin työkaluja voidaan soveltaa näihin ympäristöosioihin.

OKM on aloittanut muutamia strategisista kehittämissuunnitelmia viime vuosina:

- Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ovien avaaminen myös ihmisille, joilla on taustalla "vain" ammatillinen tutkinto; aiemmin ko. instituutioihin sisäänkäynti edellytti ylioppilastutkintona.
- Opintoaikojen lyhentäminen.
- Motivoidaan ihmisiä elinikäisen oppimisen tielle eri opintoasteissa.
- Iso joukko työtehtäviä on kadonnut pysyvästi suomalaisesta työmarkkinakentästä. Näiden työtehtävien parissa työskennelleiden ihmisten uudelleen koulutus on äärimmäisen tärkeää uuden työn löytämisessä.
- Koulutuksen järjestäminen (tutkinnot, kurssit) eri aloilla, jotka linkittyvät ympäristö- ja kiertotalouden kehitystrendiin.

QPSH WEEE – projektin työkalut tulee markkinoida siten, että ne kytkeytyvät OKM:n strategiaan kehityssuunnitelmiin.

3. Ehdotuksia projektin konseptin täytäntöönpanemiseksi Suomessa

Päättilaaja (ostaja) olisi pitkällä aikavälillä OKM / OH. Tämä vaatii paljon tiedonlevittämistä, markkinointia ja lobbaamista. Kun OKM on virallisesti hyväksynyt QPSH WEEE – projektin eri elementit koulutukselliseksi menetelmiksi tutkinnon sisälle, alkaa testaustyö, jotta elementit saadaan "sisäänajetuksi" eri tutkintojen sisälle.

Kuitenkin täytäntöönpanoprosessi voidaan nähdä eri työvaiheina. Nämä ovat:

1. Kansallinen taso osana virallista koulutusjärjestelmää
2. Kansalliset ja alueelliset tasot osana / täydentävinä osioina osana virallista koulutusjärjestelmää
3. Sovelletut mallit eri virallisten koulutustutkintojen ja oppisopimustutkintojen sisällä
4. Kaupalliset koulutusmoduulit
5. VTO – pohjaiset sovellukset.

Kansallinen taso osana virallista koulutusjärjestelmää vaatii, kuten aiemmin on mainittu, pitkäaikaista valmistelutyötä OKM:n viranomaisten kanssa. Keskimäärin tämä vaatii noin viiden vuoden valmistelutyön.

Kansalliset ja alueelliset tasot osana / täydentävinä osioina osana virallista koulutusjärjestelmää voisi olla edellistä hieman nopeampi etenemispolku ja se voisi olla myös kansallistason täytäntöönpanon esiaste. Tässä prosessivaiheessa OKM ja OH voisivat myöntää alueellisille koulutuslaitoksille kokeellisia erityislupia laadullistamiskoulutukselle osana jo olemassa olevia tutkintoja; esim. logistiikan, kaupan ja ympäristöaloilla.

Sovelletut mallit eri virallisten koulutustutkintojen ja oppisopimustutkintojen sisällä voisivat olla vieläkin nopeampi tapa edetä QPSH WEEE – projektin täytäntöönpanoprosessissa. Esimerkiksi Ekokaarina Oy on jo tehnyt yhteistyötä alueellisten ammattikoulutusinstituutioiden kanssa OPS – koulutusten yhteydessä ja se on ollut onnistunutta. Näitä sovellettuja OPS – malleja voitaisiin suhteellisen helposti levittää eri alueille Suomessa.

Kaupallisia koulutusmoduuleja voitaisiin tarjota suomalaisille kierrätysyrityksille osana niiden sisäisiä henkilöstön koulutuspaketteja. Niitä voitaisiin räätälöidä sekä uusille työntekijöille suunnattaviin koulutuksiin että vakiintuneemman henkilöstön koulutuksiin. Tämä vaatii kuitenkin laatukouluttajalta huomattavaa osaamista ja kokemusta SER – alalta.

VTO – pohjaiset laatukoulutussovellukset olisivat helpoin ja nopein tapa vakiinnuttaa projektin tuottamat koulutuselementit välittömästi osaksi ammatillista koulutusta. Tässä vaiheessa rahoitus nousee kuitenkin keskeiseksi kysymysmerkiksi. Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on parina viime vuosina leikannut budjettia kaikkea yhdistyksille ja VTO:lle suunnattuja työttömyydenhoitovarojen osalta. Näin ollen on epätodennäköistä, että TEM olisi potentiaalinen rahoittaja VTO:den järjestämälle laatukoulutukselle. Tämä negatiivinen talousnäkökulma ei kuitenkaan estä VTO:a järjestämästä laatukoulutusta SER – liiketoiminta-alueella sisäisenä koulutuksena; varsinkin, kun kaikki opetus- ja koulutusmateriaalit ovat ilmaiseksi ladattavissa netistä. Laajempi koulutustyö VTO – kentässä vaatii aktiivista markkinointia esim. Työttömien Valtakunnallinen Yhdistys ry:yn suuntaan, jotta koulutukselle saadaan riittävä kohdeyleisö.

Onnistunut QPSH WEEE – projektin elementtien täytäntöönpano vaatii kaikkien em. viiden työprosessivaiheiden tarkkaa suunnittelua. Ne ovat kaikki itsenäisiä prosessivaiheita, mutta ovat vahvasti toisiinsa linkittyneitä. Iso kysymys on, mikä taho rahoittaa eri täytäntöönpanoprosessien vaiheet.

4. Ehdotelma suomalaisen konseptin rahoitusmalliksi

Luvun 3 tapaan suomalaisen konseptin rahoituspohjaehdotus voidaan jakaa viiteen eri osaan: 1) kansallinen rahoitus, 2) kansallis-alueellinen rahoitus, 3) sovelletut rahoitusmallit, 4) ostaja-myyjäsovimukset, 5) VTO – rahoitus. Neljäs vaihtoehto on puhdas liiketoimi, eikä vaadi sen tarkempaa tarkastelua tässä luvussa; siinä on kysymyksessä organisaation hinnoittelupäätöksistä. Sen sijaan muut vaihtoehdot vaativat hieman lisäselvennystä.

4.1. Julkinen rahoitus

Julkinen rahoitus koostuu eri rahoittajatahoista:

- OKM:n rahoitus
- TEM:n rahoitus
- Alueellisten maakuntien ja kuntien rahoitus
- Spesifien kansallisten ja alueellisten projektien ja instituutioiden rahoitus (esim. Sitra, alueelliset EU – ohjelmat)
- Verkostopohjainen rahoitus; esim. yhteisprojektit yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.

OKM maksaa alueellisille koulutuslaitoksille näiden elementtien tuottamisesta. Palveluntuottaja voi myös olla yksittäinen konsulttiyhtiö tai koulutusverkosto; esim. yksittäinen VTO.

QPSH WEEE elementit voidaan myös myydä TEM:lle. Tässä tapauksessa elementit olisivat osa työvoimapolitiittista koulutusta, joka on suunnattu VTO – kenttään. Tässä tapauksessa pitkää virallista kehittämisspolkua OKM:n kanssa ei tarvittaisi; tämä voisi olla myös rahoituksellisesti vaihe 1. Yhteistyötä alueellisten koulutuslaitosten kanssa vaaditaan. Ostaja / rahoittaja olisi tässä tapauksessa TEM ja sen alueelliset toimistot. Onnistuminen tässä vaiheessa todennäköisesti helpottaisi ja nopeuttaisi myös etenemistä OKM:n ja OH:n kanssa.

On jo olemassa, ja tulee olemaan vielä enemmän, alueellisia ohjelmia, joissa korostuvat koulutukselliset ja laadunkehittämis-elementit. Yksittäiset kaupungit ja kunnat, niiden keskinäiset liittoutumat ja maakunnat ovat käynnistäneet ohjelmia työttömyyden vähentämiseksi. Lisäksi monilla kunnilla ja kaupungeilla on käynnissä kehitysohjelmia kiertotalouden edistämiseksi. QPSH WEEE – projektin elementit tulisi kytkeä näihin rahoitusohjelmiin paikallisella tasolla.

4.2. VTO - rahoitus

Fakta on, että VTO:lla ei ole minkäänlaisia omia pääomavarantoja isojen laatukoulutusten aloittamiseksi. Näin ollen vaihtoehdot ovat:

- VTO:n sisäinen koulutus ilman kustannuksia
- Projektirahoitteinen koulutus
- Ostaja-myyjäpohjainen liiketoimintarahaus.

Sisäinen koulutus, jotka projektin tuottamat ilmaiset materiaalit ja työkalut mahdollistavat, on mahdollista VTO:ssa. Samoin, mikäli VTO:ssa on tarpeeksi osaavaa ja kokenutta henkilöstä SER – alalla, VTO voi myydä SER – laatukoulutusta segmenteille, jotka se katsoo potentiaalisiksi asiakkaiksi.

Jos VTO päätyy hakemaan koulutukselle projektirahoitusta, sen on kyettävä perustelemaan koulutustarve erittäin hyvin potentiaalisille julkisille rahoittajille (kts. luku 4.1.) Suomen viime aikojen projektirahoituskehitys on ollut suosia verkostoyhteistyöpohjaisia projektihakemuksia, mikä kannattaa VTO:ssa huomioida.

5. Tulevaisuudennäkymät

Muutaman vuoden kuluessa pitkäaikaistyöttömyyden hoito siirtynee kokonaisuudessaan TEM:ltä kunnille. Tämä luo mahdollisuuksia VTO:lle, koulutusorganisaatioille ja konsulteille käytännön järjestely- ja koulutuskysymyksissä perustuen ostopalvelusopimuksiin. Jo nyt on olemassa kaupungeja / kuntia, jotka ovat mukana pilottihankkeissa, jossa tätä työttömyydenhoidon siirtymäkokeiluja testataan.

VTO:den tulisi olla mukana strategisessa siirtymässä pois perinteisestä kierrätystoiminnasta kohti osaamis- ja informaatiointensiivistä (liike) toimintaa. Näin ollen Ekokaarina Oy:n kannattaa lähivuosina hyödyntää QPSH WEEE – projektin mahdollistamia työkaluja ja metodeja seuraavasti:

- Se linkittyy valtakunnallisiin kiertotalouden ohjelmiin QPSH WEEE – projektin elementtien kautta.
- Se antaa konsulttiapua pienellä korvauksella alueen muille VTO:ille.
- Se markkinoi QPSH WEEE koulutusta alueellisille koulutusinstituutioille.
- Se markkinoi QPSH WEEE koulutusta OKM:lle ja TEM:lle.
- Se markkinoi QPSH WEEE koulutusta alueellisille kehitysohjelmille.
- Se markkinoi QPSH WEEE koulutusta alueellisille SER – yrityksille